

DOI: 10.15276/ETR.02.2026.9

DOI: 10.5281/zenodo.20349252

UDC: 330.1:330.3:338.2

JEL: M21, O20

Received: 2025-12-20, Revised: 2026-01-29, Accepted: 2026-02-17, Published: 2026-03-11

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

TRANSFORMATION OF THE MODEL FOR STIMULATING THE DEVELOPMENT OF SMALL-SIZED ENTREPRENEURSHIP BASED ON BEHAVIORAL ECONOMICS

Nataliia M. Oliinyk, PhD in Technical, Associate Professor
Kherson National Technical University, Kherson – Khmelnytskyi, Ukraine
ORCID: 0000-0002-1019-5708
Email: oliinyk.nataliya@kntu.edu.ua

Oleksiy S. Smolyak
Kherson National Technical University, Kherson – Khmelnytskyi, Ukraine
ORCID: 0009-0004-6339-1560
Email: osadlhs@gmail.com

Олійник Н.М., Смоляк О.С. Трансформація моделі стимулювання розвитку малого підприємництва на засадах поведінкової економіки. Науково-методична стаття.

У статті наголошено про необхідність трансформації моделі стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. Метою статті є формування на основі проведених досліджень науково обґрунтованих ідей і рекомендацій щодо трансформації моделі стимулювання розвитку малого підприємництва з урахуванням поведінкових аспектів. Визначено основні обструкції, з якими стикаються суб'єкти малого підприємництва в Україні. Розглянуто основні програми державної підтримки підприємницької діяльності в Україні та допомогу міжнародних фінансових інститутів в умовах війни. Встановлено, що стимулювання розвитку малого підприємництва на основі положень теорії раціонального вибору призводить, в основному, до економічного зростання, а на засадах поведінкової економіки – до забезпечення соціального розвитку та екологічної безпеки.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес, стимулювання, розвиток, поведінкова економіка

Oliinyk N.M., Smolyak O.S. Transformation of the Model for Stimulating the Development of Small-Sized Entrepreneurship Based on Behavioral Economics. Scientific and methodical article.

The article emphasizes the need to transform the model of stimulating small business development in Ukraine. The purpose of the article is to form scientifically grounded ideas and recommendations for transforming the model of stimulating small business development, taking into account behavioral aspects. The main obstacles faced by small businesses in Ukraine are identified. The main programs of state support for entrepreneurial activity in Ukraine and assistance from international financial institutions in the context of war are considered. It has been established that stimulating the development of small businesses based on the provisions of rational choice theory leads mainly to economic growth, while based on behavioral economics, it leads to social development and environmental security.

Keywords: entrepreneurship, small business, incentives, development, behavioral economy

Важко переоцінити роль малого підприємництва в економіці країни. Як у мирний, так і у військовий час сектор малого підприємництва має вирішальне значення для забезпечення соціально-економічного розвитку держави загалом та її регіонів зокрема, оскільки саме малий бізнес сприяє самозайнятості населення та створенню в країні нових робочих місць, є важливим джерелом податкових надходжень до бюджету та стимулює впровадження інновацій.

Майже чотири роки український бізнес проходить випробування війною, розв'язаною російською федерацією. Повномасштабне вторгнення з боку РФ та ведення бойових дій на території України завдали та продовжують завдавати вітчизняному бізнесу великих втрат, таких як руйнування інфраструктури та активів підприємств через ворожі обстріли, проблеми з енергозабезпеченням, порушення ланцюгів постачання, втрати ринків збуту та зниження внутрішнього попиту на товари і послуги через тимчасову окупацію українських територій та міграцію населення, відтік робочих кадрів закордон і т.д. Все це негативно впливає на функціонування та розвиток бізнесу. Проте навіть в умовах війни суб'єкти малого підприємництва в Україні демонструють неймовірну стійкість, адаптивність, гнучкість та здатність до трансформації. Враховуючи те, що малий бізнес виробляє близько половини ВВП, його функціонування та розвиток як в умовах війни, так і у повоєнному відновленні України є надзвичайно актуальним. Саме тому стимулювання розвитку малого підприємництва є вкрай важливим для економіки країни та потребує подальших досліджень в даному напрямку.

Аналіз останніх публікацій по проблемі

Питанням стійкості, адаптації та розвитку малого підприємництва зокрема та підприємницької діяльності загалом приділяють значну увагу як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед українських дослідників можна виділити праці О.С. Балана та М.Є. Шепель [1, 2], А.А. Балан, Н.А. Добрянської та К.С. Брадул, В.Ф. Горячука, Б.В. Буркинського, О.І. Лайка, В.М. Лисюка, Н.Л. Шлафман та О.В. Бондаренко [2, 3], О. Сущенко, Л.А. Некрасової й І.А. Башинського [4, 5], Н.В. Шандової і Т.Е. Кошового [6], Д.М. Ільяшенка [7], К.С. Зайченко та Ю.В. Кіструги [8], М.І. Мельник та Т.В. Мединської [9], О.М. Олійника [10], Ю.О. Гавриш та С.В. Сердюк [11], Н.Ю. Кубіній, Е.М. Сігеті та А.О. Жук [12], С.В. Філіппової, Л.М. Таранюка, К.В. Таранюк і О.І. Деміхова [13, 14] та інших. Щодо зарубіжних вчених, які розглядали шляхи розвитку малого підприємництва, а також займалися дослідженням моделей і механізмів стимулювання підприємницьких навичок зокрема та розвитку малого підприємництва загалом, відзначимо праці таких науковців, як М. Гаррі (Garri, 2023) [1, 2], Д. Казбекова (Kazbekova, 2024), М. Петрова (Petrova, 2024), А. Белгібаєва (Belgibayeva, 2024) та М. Мітков (Mitkov, 2024) [4], Дж. Фавзі Салем Ісмаїл (Fawzi Salem Ismaeil, 2024) [13], Р. Корсакієне (Korsakienė, 2024) та А. Міцейкієне (Miceikienė, 2024) [14], С.О. Олутуасе (Olutuase, 2020), П. Бріджлал (Brijlal, 2020) та Б. Янь (Yan, 2020) [15].

Так, міжнародний колектив дослідників, до складу якого увійшли вітчизняні вчені О.С. Балан та М.Є. Шепель [1, 2], а також А.А. Балан, Н.А. Добрянська та К.С. Брадул [2] разом із науковцем із Великої Британії М. Гаррі (Garri, 2023) [1, 2] на основі проведених досліджень проаналізували ефективність різноманітних форм інституційної підтримки малого підприємництва, надали рекомендації й запропонували ідеї щодо його розвитку в контексті забезпечення національної безпеки і післявоєнного відновлення територіальних громад України.

Вчені Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України Б.В. Буркинський, В.Ф. Горячук, О.І. Лайко, В.М. Лисюк, Н.Л. Шлафман та О.В. Бондаренко у статті [3] представили результати порівняльного аналізу продуктивності праці в Україні та в розвинених країнах, включаючи країни ЄС, та запропонували стратегію розвитку підприємницької діяльності на основі принципів підвищення продуктивності.

Науковці із Казахстану Д. Казбекова (Kazbekova, 2024) та А. Белгібаєва (Belgibayeva, 2024), а також вчені із Болгарії М. Петрова (Petrova, 2024) та М. Мітков (Mitkov, 2024) разом з українською дослідницею О. Сущенко у статті [4] дослідили передумови, фактори та механізми стимулювання економічного зростання малого та середнього підприємництва на прикладі досвіду Республіки Казахстан.

Наукова публікація Л.А. Некрасової та І.А. Башинського [5] присвячена дослідженню інноваційно-інвестиційного розвитку як ключового фактору стійкості малих і середніх підприємств, що особливо важливо в умовах швидкозмінного економічного середовища.

Дослідженню напрямів адаптації бізнес-моделей малих і середніх підприємств (МСП) в умовах глобальної нестабільності для підвищення їх стійкості та конкурентоспроможності присвячена наукова стаття Н.В. Шандової та Т.Е. Кошового [6].

Стратегії забезпечення економічної безпеки в умовах нестабільності у контексті стимулювання розвитку підприємництва дослідив Д.М. Ільяшенко [7]. Автор запропонував в залежності від можливих п'яти рівнів економічної безпеки виокремлювати сім стратегій забезпечення економічної безпеки підприємництва.

Науковий доробок К.С. Зайченко та Ю.В. Кіструги [8] присвячено аналізу стану та визначенню на його основі перспектив розвитку підприємницької діяльності й логістичних систем у сучасних реаліях України. Автори визначили основні ризики, бар'єри й обмеження, які стримують розвиток підприємництва з урахуванням змін інфраструктури та ринку праці.

Науковці Інституту регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього Національної академії наук України М.І. Мельник та Т.В. Мединська в статті [9] дослідили механізми, оцінили і запропонували нові підходи, напрями й інструментарій підтримки та стимулювання розвитку підприємницького сектору України в умовах війни.

Узагальнюючу модель організаційно-економічного механізму забезпечення сталого розвитку підприємства сформовано О.М. Олійником у науковій публікації [10]. Автор рекомендував у процесі формування узагальнюючої моделі організаційно-економічного механізму забезпечення сталого розвитку підприємства використовувати технологію стратегічного управління, яка повинна включати три складові: нормативно-правове, організаційно-економічне та інформаційне забезпечення.

Стаття Ю.О. Гавриш та С.В. Сердюк [11] присвячена дослідженню впливу впровадження сучасних маркетингових технологій у діяльність суб'єктів малого бізнесу на ефективність малого підприємництва в Україні.

Науковий доробок Н.Ю. Кубіній, Е.М. Сігеті та А.О. Жук [12] присвячений діагностиці проблем, які виникають у сфері бізнес-планування, та визначенню шляхів їх подолання як чиннику забезпечення успішної підприємницької діяльності.

С.В. Філіппова та Дж. Фавзі Салем Ісмаїл (Fawzi Salem Ismaeil, 2024) в науковому доробку [13] дослідили тенденції постіндустріальної трансформації соціально-економічних відносин та визначили чинники конкурентоспроможності підприємницьких структур. Автори встановили, що переміщення підприємницьких структур є як

новим фактором впливу, так і викликом їхньої конкурентоспроможності.

Міжнародний колектив вчених із України, Литви та Естонії в складі Л.М. Таранюка, Р. Корсакієне (Korsakienė, 2024), К.В. Таранюк, А. Міцейкієне (Miceikienė, 2024) та О.І. Деміхова в статті [14] дослідили екоінновації в роботі суб'єктів бізнесу як елемент оптимізації бізнес-процесів та інтернаціоналізації їх послуг.

Модель стимулювання підприємницьких навичок через освіту з підприємництва в африканському контексті досліджували у статті [15] науковці із Південної Африки С.О. Олутуасе (Olutuase, 2020), П. Бріджлал (Brijlal, 2020) та Б. Янь (Yan, 2020).

Дослідженню концепції поведінкової економіки та її використання в різних сферах присвячені роботи М. Пашкевич та Лі Гуаньнань (Guannan, 2021) [16], М.С. Болгара та А.В. Михайлюка [17], І. Білої [18], А.М. Еспіна (Espín, 2026) і Х. М. Гарсія-Мартінеса (García-Martínez, 2026) [19], М.А. Лаунера (Launer, 2025) і Ф. Четина (Çetin, 2025) [20], Г. Товмасян (Tovmasyan, 2023) [21] та інших науковців.

Так, М. Пашкевич та Лі Гуаньнань (Guannan, 2021) науковий доробок [16] присвятили обґрунтуванню інноваційної трансформації бізнесу для досягнення глобальних цілей сталого розвитку на основі положень поведінкової економіки.

Молоді вітчизняні дослідники М.С. Болгар та А.В. Михайлюк в статті [17] дослідили доцільність використання в сучасних умовах інструментів поведінкової й експериментальної економіки для управління конкурентоспроможністю підприємства.

І. Біла в статті [18] проаналізувала роль поведінкової економіки в державному регулюванні бізнесу. Авторка стверджує, що обмежена раціональність і систематичність помилок представників бізнесового сектору, а також значний вплив контексту для прийняття бізнесовим сектором певних рішень та можливість впливу на дизайн вибору зумовлюють необхідність використання державою «елементів» поведінкової економіки в регулюванні бізнесу.

Іспанські науковці А. М. Еспін (Espín, 2026) та Х.М. Гарсія-Мартінес (García-Martínez, 2026) в статті [19] виконали критичний та інтегративний огляд щодо дослідження ролі й можливостей поведінкової економіки в управлінні персоналом.

Науковець із Німеччини М.А. Лаунер (Launer, 2025) у співавторстві із турецьким вченим Ф. Четин (Çetin, 2025) у статті [20] розробили та запропонували новий комплексний інструмент для раціональних та інтуїтивних стилів прийняття рішень – RIDMS.

Вчена із Республіки Вірменія Г. Товмасян (Tovmasyan, 2023) в статті [21] дослідила, як психологічні фактори, когнітивні упередження та когнітивний дисонанс впливають на результати роботи і прийняття рішень. Дослідження науковиці емпірично підтверджує та теоретично обґрунтовує необхідність впровадження інноваційних методів

групового прийняття рішень, розвитку критичного й інноваційного мислення працівників, а також застосування інноваційних форм і стилів лідерства для розвитку людського капіталу компаній.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми

Попри наявність численних досліджень у сфері розвитку малого підприємництва, певні ключові питання все ще залишаються недостатньо опрацьованими. Недостатньо вивчено вплив поведінкових аспектів на рішення окремих економічних суб'єктів як інструменту адаптації малого підприємництва до сучасних викликів. Особливо це актуально в період бойових дій і повоєнного відновлення держави. Тому нагальною є проблема трансформації моделі стимулювання розвитку малого підприємництва на засадах поведінкової економіки, яка потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей дослідження (постановка завдання)

Метою статті є визначення особливостей стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні на основі положень теорії раціонального вибору та поведінкової економіки, і на основі проведених досліджень надати ідеї та рекомендації щодо трансформації моделі стимулювання розвитку малого підприємництва з урахуванням поведінкових аспектів.

Матеріали та методи

Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що забезпечують системне та міждисциплінарне вивчення трансформації моделі стимулювання розвитку малого підприємництва на засадах поведінкової економіки. У процесі проведення дослідження застосовано такі наукові методи:

- діалектичний метод пізнання – для формулювання проблематики дослідження, вивчення та уточнення сутності об'єкта дослідження;
- метод структурно-логічного аналізу – для формування послідовної логіки та впорядкованої структури дослідження;
- метод компаративного аналізу – для виявлення основних обструкцій, з якими стикаються усі суб'єкти малого підприємництва в Україні, з виокремленням проблем релокованих (переміщених) суб'єктів малого підприємництва та тих суб'єктів господарювання, які продовжують свою діяльність в зоні активних бойових дій (на прифронтових територіях);
- метод наукового узагальнення та систематизації – для опрацювання теоретичних положень теорії раціонального вибору та поведінкової економіки, а також для формування концептуальних підходів до стимулювання розвитку малого підприємництва;
- графоаналітичний метод – для візуалізації матеріалу та представлення теоретичних і прикладних положень роботи у вигляді схем;
- логіко-абстрактний метод – для узагальнення теоретичних результатів дослідження і формування обґрунтованих висновків.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, аналітичні матеріали міжнародних організацій та результати попередніх наукових досліджень у сфері розвитку малого підприємництва.

Таким чином, запропонована методологія дозволяє комплексно дослідити трансформацію моделі стимулювання розвитку малого підприємництва на засадах поведінкової економіки, забезпечуючи як теоретичне обґрунтування, так і практичну орієнтацію отриманих результатів.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування

Малий бізнес становить один із найважливіших елементів економічної структури України.

Особливої актуальності розвиток малого підприємництва набуває в умовах військового стану та економічної нестабільності в країні, що вимагає від суб'єктів малого бізнесу адаптивності та гнучкості. За рахунок релокації суб'єктів малого бізнесу з зони активних бойових дій до більш безпечних територій країни, їх адаптації до нових умов було відновлено частину робочих місць, що призвело до створення додаткової вартості та збільшення податкових надходжень до бюджетів приймаючих громад. Тому вкрай важливо і надалі стимулювати розвиток малого підприємництва.

На жаль, в Україні суб'єкти малого підприємництва зіштовхуються з рядом серйозних проблем, які стримують розвиток малого бізнесу (рис. 1).

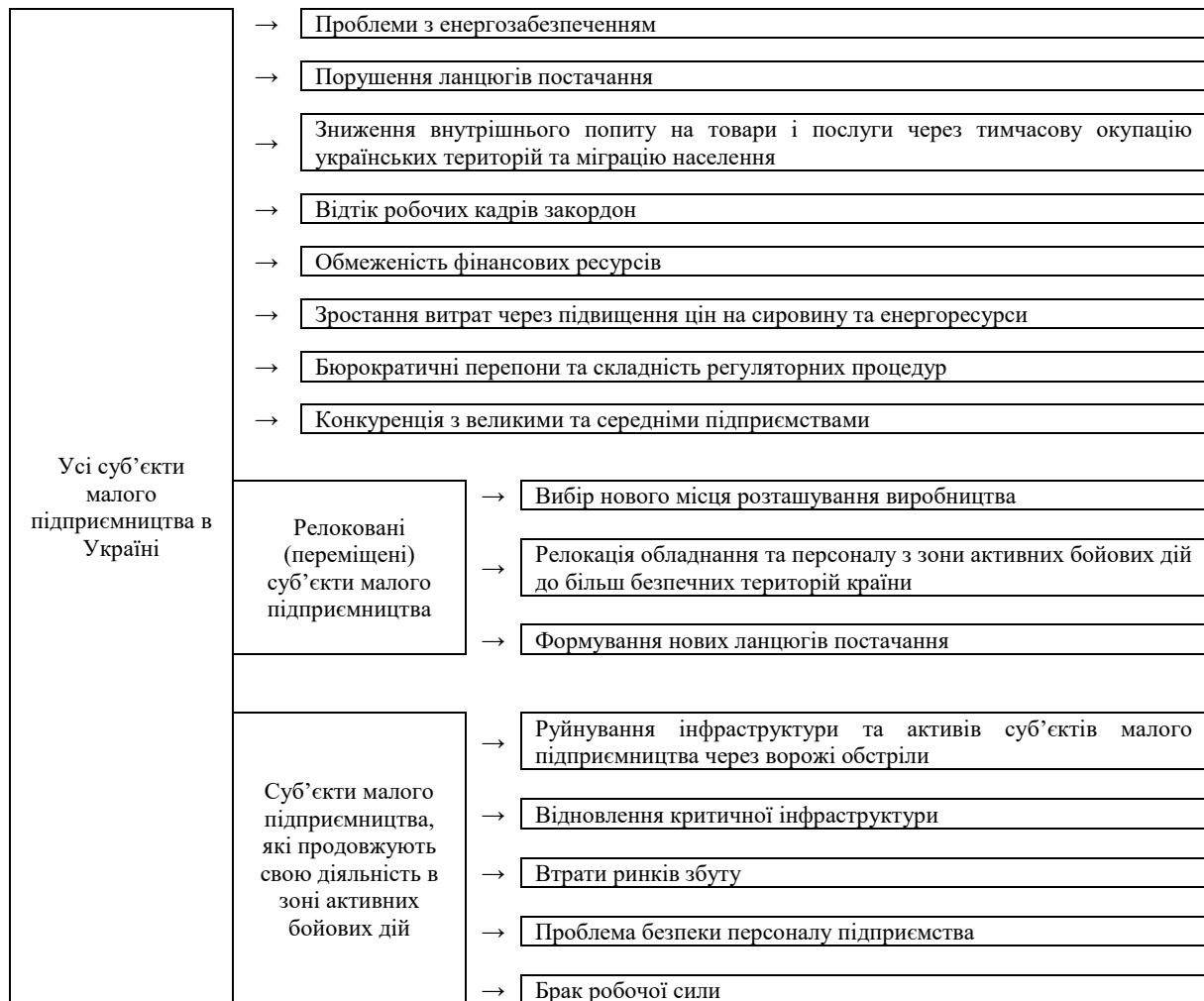

Рисунок 1. Основні обструкції, з якими стикаються суб'єкти малого підприємництва в Україні

Джерело: власна розробка авторів

Обструкції, наведені на рисунку 1, можуть суттєво обмежити здатність суб'єктів малого підприємництва розвиватися в Україні. Подолання цих проблем потребує комплексної державної підтримки (пільгові кредити, податкові стимули, гранти, тренінги та навчальні курси, менторство, бізнес-інкубатори і т.д.).

З метою підтримки і стимулювання розвитку бізнесу в Україні урядом країни було розроблено й впроваджено ряд загальнодержавних програм,

окремі з яких успішно діяли ще до повномасштабного вторгнення російської федерації та продовжують реалізовуватися і сьогодні. Перелік актуальних державних програм підтримки вітчизняних підприємців в Україні включає як фінансові інструменти, так і нефінансову допомогу.

В таблиці 1 розглянуто кілька програм державної підтримки вітчизняного бізнесу в умовах війни, які актуальні в 2025 році.

Таблиця 1. Основні програми державної підтримки підприємницької діяльності в Україні

Назва програми	Тип підтримки	Характеристика програми
«Доступні кредити 5-7-9%», в т.ч. «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%», «Доступний факторинг»	Пільгові кредити, часткова компенсація фактичних витрат за договорами фінансового лізингу, компенсація відсоткової ставки за факторинг	Програма «Доступні кредити 5-7-9%» була запроваджена в 2020 році з метою підтримки мікро-, малого та середнього бізнесу через надання пільгових кредитів зі зниженими відсотковими ставками. Держава компенсує частину ринкової відсоткової ставки, що дозволяє підприємцям отримувати кредити під 5%, 7% або 9% річних залежно від розміру бізнесу та цілей кредитування. З моменту старту Програми станом на 17.11.2025 р. підписано 129 436 кредитних договорів на суму 440,2 млрд. грн., з них банками державного сектору економіки – 89 667 договорів на 204,4 млрд. грн. За час дії воєнного стану в Україні видано 94 614 кредитів на суму 350,5 млрд. грн. (у т.ч. банками державного сектору – 69 191 кредит на суму 177,8 млрд. грн.). З початку 2025 року за цією Програмою підприємці отримали 24 979 кредитів на суму 74,1 млрд. грн., з яких від банків державного сектору економіки – 17 329 кредитів на суму 36,1 млрд. грн. В рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» діють також наступні програми: – «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» – передбачає часткову компенсацію фактичних витрат на сплату базової винагороди за договорами фінансового лізингу до рівня 5% або 7%, або 9% річних; – «Доступний факторинг» – передбачає компенсацію відсоткової ставки за факторинг на рівні до 13% річних.
«Робота»	Гранти	Урядова грантова програма для бізнесу від держави, яку було започатковано влітку 2022 року для стимулювання розвитку підприємництва і створення робочих місць в Україні. Гранти надаються безповоротно, тобто не потребують повернення. Обов'язкова умова – створення нових робочих місць і сплата податків. Державна програма «Робота» є комплексною та об'єднує одразу декілька грантових напрямків підтримки бізнесу для різних галузей і категорій підприємців: – гранти на власну справу (від 50 тис. грн. до 250 тис. грн., а для окремих областей – до 500 тис. грн., для окремих видів діяльності – до 1 млн. грн.). Грант надає можливість започаткувати або розширити власний бізнес; – гранти для розвитку переробного підприємства (до 8 млн. грн.). Грант надає кошти на придбання обладнання для створення або збільшення виробничих потужностей переробних підприємств. Мета програми – збільшити частку переробної продукції, зокрема в експорті. Отримувач гранту зобов'язаний створити до 25 робочих місць; – гранти «Свій сад» – для висадки та облаштування нового саду, ягіднику, винограднику площею 1-25 га. Гранти надаються на умовах співфінансування – до 400 тис. грн. за гектар, але не більше від 70% вартості проекту висадження насаджень. Отримувач гранту зобов'язаний працевлаштувати 6-10 постійних та 125-425 сезонних працівників залежно від культури і площі насаджень, вести діяльність від 5 років після завершення посадки насаджень та сплачувати податки в бюджет; – гранти «Своя теплиця» – на розвиток тепличного господарства (до 7 млн. грн. за 2 гектари, але не більше від 70% вартості проєкту). Кошти можна витратити на створення тепличного комплексу, закупівлю посівних матеріалів та технічного обладнання. Отримувач гранту зобов'язаний створити від 14 робочих місць; – гранти «ІТ-стартап» (до 3,5 млн. грн.). Отримувач гранту зобов'язаний створити від 3 робочих місць в залежності від етапу життєвого циклу стартапу; – гранти для отримання професії у сфері ІТ.
«Зроблено в Україні»	Компенсація / Пільги	Має на меті залучення інвестицій для розвитку українських виробників, збільшення виробництва продукції із високою доданою вартістю і стимулювання попиту на українські товари.
Ваучери на навчання	Нефінансова підтримка	Надання громадянам ваучерів для проходження професійного навчання, що сприяє підвищенню кваліфікації працівників для потреб бізнесу.

Джерело: складено авторами за матеріалами [9, 22-33]

Стимулюванню розвитку українського малого підприємництва в умовах війни сприятиме також активна міжнародна допомога через донорські програми та приватні ініціативи підтримки підприємців в Україні.

В таблиці 2 наведено інформацію щодо надання допомоги міжнародних фінансових інститутів в

2025 році для підтримки та розвитку підприємництва в Україні.

Уряд України розраховує отримати значні обсяги міжнародної фінансової допомоги, частина з яких опосередковано або прямо спрямовуватиметься на підтримку та стимулювання розвитку українського бізнесу, особливо в постраждалих від війни регіонах.

Таблиця 2. Допомога міжнародних фінансових інститутів в 2025 році для підтримки українських підприємців в умовах війни

Міжнародний фінансовий інститут	Проект / Програма / Ініціатива	Характеристика проекту (програми, ініціативи) та напрям фінансування
Світовий банк	«Стійке, інклюзивне та екологічно збалансоване підприємництво» (RISE)	RISE – проект Світового банку, який впроваджується з використанням фінансового інструменту «Програма кредитування з прив'язкою до результатів, Program-for-results» (PforR)». Частина PforR має на меті перегляд та підтримку результатів за напрямками: <ul style="list-style-type: none"> – підвищення ефективності державної підтримки малих та середніх підприємств (МСП) з фокусом на «зеленій» конкурентоспроможності; – удосконалення бізнес-середовища та цифрових урядових послуг для бізнесу; – забезпечення доступу малих та середніх підприємств (МСП) до експортних ринків. Реалізація Проекту RISE передбачена на 2024-2027 рр. Загальна сума фінансування на період імплементації запланована у розмірі понад 1 млрд. дол. США, з яких попередньо виділено 593 млн. дол. США. Кошти надаються за рахунок гарантії уряду Японії від Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР).
Міжнародна фінансова корпорація (IFC)	20 проектів	З лютого 2020 року IFC мобілізувала 2,3 млрд. дол. США для реалізації проектів інвестування в український бізнес та банки: 1,4 млрд. дол. США власних коштів та понад 850 млн. дол. США від партнерів і донорів. Портфель IFC у приватному секторі України складає 20 проектів на загальну суму близько 810 млн. дол. США та передбачає підтримку малих і середніх підприємств (МСП), IT-сектора, агросфери й транспорту.
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	Програма підтримки енергетичної безпеки (ESSF) у рамках Кредитної лінії ЄБРР-EU4Business	ЄБРР надав державному Укресімбанку гарантію для нових кредитів на суму 100 млн. євро, які будуть спрямовані на підтримку різних енергопроектів українського бізнесу. Гарантія надається в рамках Програми підтримки енергетичної безпеки (ESSF) та призначена для часткового покриття кредитного ризику за новими кредитами, що видаються компаніям для реалізації проектів у сфері генерації енергії, зберігання енергії та підвищення енергоефективності. При цьому до 20% субкредитів, покритих гарантією, будуть спрямовані на довгострокові інвестиції малих та середніх підприємств (МСП) у рамках Кредитної лінії ЄБРР-EU4Business з додатковими стимулами.
Європейський Союз (ЄС)	Інвестиційна програма "Ukraine Investment Framework" (UIF)	ЄС оголосив конкурс заявок у межах Інвестиційної програми UIF. У рамках Інвестиційної програми UIF 1,6 млрд. євро через банки спрямують на підтримку мікро-, малих і середніх підприємств (МСП). Особливу увагу приділятимуть бізнесу в постраждалих від війни регіонах, а також підприємцям – внутрішньо переміщеним особам (ВПО), ветеранам та представникам уразливих груп. Можливості Інвестиційної програми UIF: <ul style="list-style-type: none"> – доступні кредити для бізнесу з меншими ризиками для банків; – полегшені умови отримання фінансування для тих, хто працює у складних умовах; – пріоритетна підтримка підприємств, що займаються розмінуванням. Основні умови конкурсу: <ul style="list-style-type: none"> – щонайменше 50% фінансування для бізнесів у постраждалих регіонах, компаній ВПО, ветеранів або тих, хто наймає людей з таких груп; – щонайменше 75% фінансування – для малих та середніх підприємств (МСП); – додаткова підтримка – для підприємств, що займаються розмінуванням; – щонайменше 50% коштів – на капітальні інвестиції. До 60% грантів планують виділити на бізнес-проекти, які поєднують модернізацію виробництва, енергетичну безпеку та підтримку підприємств, постраждалих від війни.

Джерело: складено авторами за матеріалами [34-37]

Проте в умовах війни, глобальної нестійкості та зростання ризиків використання лише традиційних підходів та інструментів для стимулювання розвитку малого підприємництва не призведуть до бажаного результату, тому що традиційна економіка не враховує вплив на рішення окремих економічних суб'єктів (окремих осіб, підприємців

тощо) психологічних, емоційних, когнітивних, соціальних, а також культурних факторів [17].

В раніше проведених дослідженнях [38] зазначалося, що в умовах війни необхідно трансформувати модель стимулювання розвитку малого підприємництва з урахуванням поведінкових аспектів.

Сучасна модель стимулювання розвитку малого підприємництва повинна включати не лише класичні економічні методики, інструменти та принципи прийняття управлінських рішень економічними суб'єктами, а й імплементувати концептуальні засади поведінкової економіки. Потрібно враховувати психологію підприємців,

їхні емоції, страхи, мотивацію, психологічні упередження та інші поведінкові фактори, а не лише фінансово-економічні стимули.

Трансформацію моделі стимулювання розвитку малого підприємництва з урахуванням поведінкових аспектів представлено на рисунку 2.

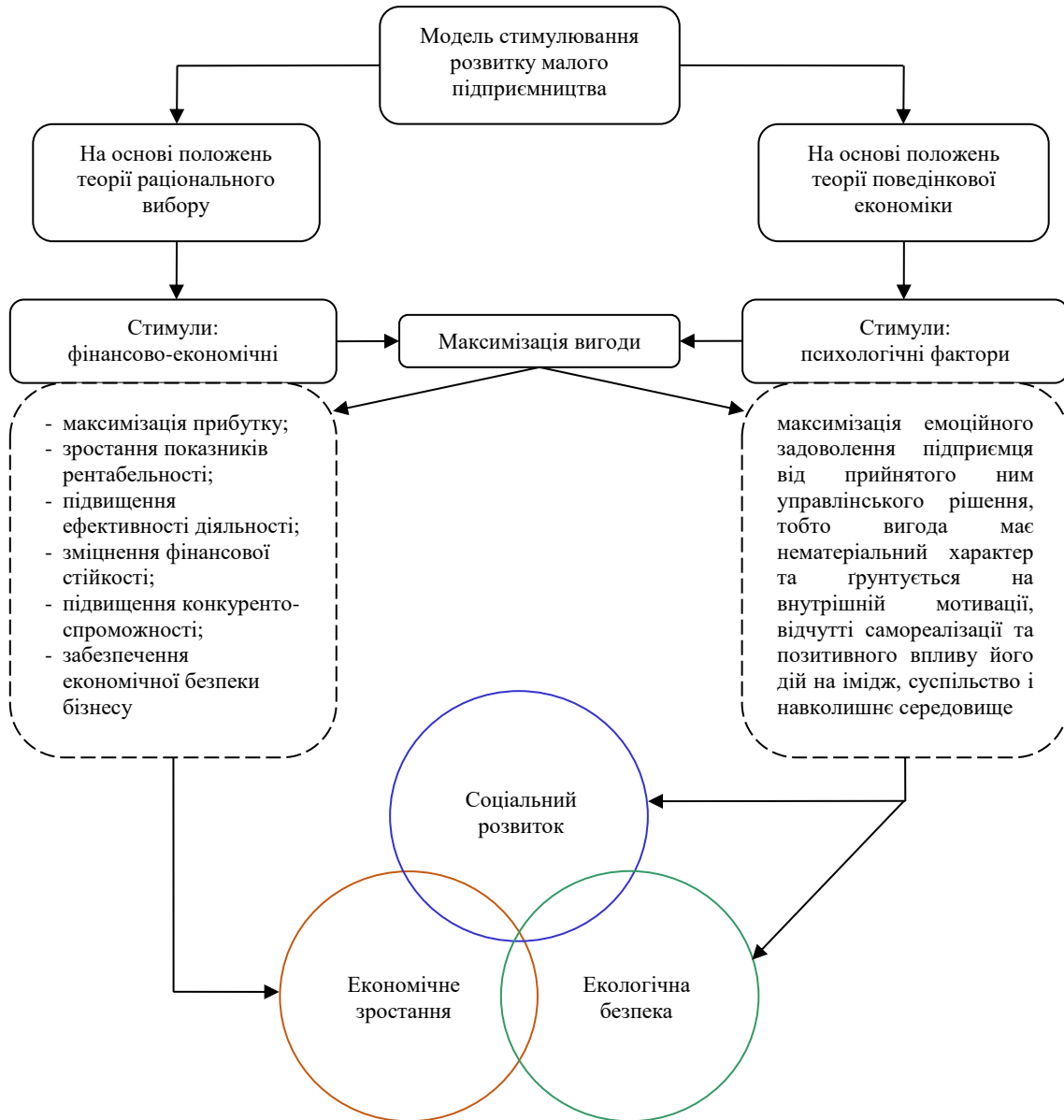

Рисунок 2. Трансформація моделі стимулювання розвитку малого підприємництва з урахуванням поведінкових аспектів

Джерело: власна розробка авторів

Теорія раціонального вибору (традиційний підхід) передбачає прийняття рішень суб'єктами підприємництва раціонально на основі фінансово-економічних стимулів. Натомість суб'єкти підприємництва у поведінковій економіці використовують принципи когнітивних упереджень та переслідують мету максимізації вигоди, проте вигодою в цьому випадку буде емоційне задоволення того, хто приймав рішення.

Стимулювання розвитку малого підприємництва на основі положень теорії раціонального вибору призводить, в основному, до економічного зростання, а на засадах поведінкової економіки – до забезпечення соціального розвитку та екологічної безпеки.

До основних інструментів поведінкової економіки, які сприятимуть стимулюванню розвитку малого підприємництва, належать:

- цільове інформування – передбачає використання спеціально розроблених комунікаційних стратегій і державних сервісів з метою підвищення ефективності впливу на процеси обізнаності, усвідомлення та сприйняття інформації суб'єктами малого підприємництва (наприклад, на порталі й в застосунку «Дія» наведено інформацію про актуальні програми державної підтримки підприємницької діяльності в Україні, вимоги до учасників та надано можливість онлайн подати заявку для участі в цих програмах). Важливість використання даного інструменту поведінкової економіки підтверджується науковим доробком [39], де зазначено, що без якісної інформації неможливо ухвалити правильне рішення, проте набагато важче керуватися цією інформацією на практиці;
- стимулювання бажаної поведінки суб'єктів малого підприємництва шляхом використання техніки «підштовхування» – спрямоване на формування таких умов вибору, за яких у ситуаціях дефіциту часу або недостатньої мотивації до поглибленого аналізу всіх можливих альтернатив перевага надається варіанту, запропонованому як стандартний або встановленому за замовчуванням. Застосування зазначеного інструменту дає можливість державі коригувати поведінкові рішення суб'єктів малого підприємництва без прямого адміністративного втручання, спрямовуючи їх у бажаному руслі для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни;
- спрощення адміністративних процедур шляхом використання «зрозумілої мови» з метою зниження інформаційних бар'єрів, мінімізації ризику допущення помилок суб'єктами малого підприємництва у звітності та виникнення непорозумінь – передбачає спрощення інформації, її структуризацію та візуалізацію для підвищення доступності й кращого сприйняття, зокрема через надання детальних алгоритмів та інструкцій щодо заповнення декларацій, автоматизацію внесення окремих даних у реєстраційні форми, можливість використання інтерактивних інструментів, таких як портал та застосунок «Дія» (електронне декларування, «Звіт в один клік»), електронний кабінет платника податків, застосунок «Моя податкова», інтерактивний калькулятор для розрахунку величини податкових зобов'язань і т.д.;
- визнання державою соціальних норм поведінки – спрямоване на інституціоналізацію та популяризацію певних моделей поведінки, а також на мотивацію суб'єктів малого підприємництва до наслідування найбільш ефективних і суспільно схвалюваних практик шляхом їх нормативного та інформаційного закріплення. Соціальні норми являють собою неформалізовані правила, очікування і стандарти поведінки, які визначають допустимі й бажані моделі дій суб'єктів господарювання у конкретних ситуаціях. Їх формування відбувається під впливом культури, суспільних цінностей та діяльності різних соціальних інститутів, серед яких важливу роль відіграє держава. Визнання з боку держави певних моделей поведінки суб'єктів господарювання нормою, в свою чергу, запускає ефект мультиплікації, за якого в бізнес-середовищі поширюються позитивні практики і у подальшому поступово трансформуються у загальноприйняті стандарти. Варіації застосування зазначеного інструменту поведінкової економіки багато: демонстрація успішних кейсів інших місцевих підприємців, які дотримуються певних стандартів (соціальних, екологічних, етичних і т.д.) як орієнтир для інших учасників ринку задля формування позитивної соціальної норми; дотримання соціальних норм сприяє покращенню ділової репутації суб'єкта господарювання в очах як споживачів, так і потенційних інвесторів; поширення інформації про позитивні ефекти від бажаної моделі поведінки суб'єкта господарювання, а також про негативні наслідки від небажаної моделі поведінки суб'єкта господарювання, що також істотно впливає на прийняття рішень суб'єктами малого підприємництва. Практична реалізація зазначених процесів знаходить відображення у поширенні корпоративної соціальної відповідальності, розвитку етичного виробництва та соціального підприємництва. Таким чином, визнання та дотримання соціальних норм виступають дієвим інструментом формування позитивних практик у бізнес-середовищі, що сприяє сталому розвитку підприємництва;
- інтерактивна взаємодія – полягає у створенні умов для сталого комунікаційного взаємозв'язку між різними соціальними групами та індивідами з метою впливу на їх поведінку й економічні рішення. Зокрема, в раніше проведених дослідженнях [40] у співавторстві з українською науковицею Н.А. Тюхтенко, вченим із Польщі К. Глуцом (Gluc, 2019) та дослідником із США Е. Португалом (Portugal, 2019) було встановлено, що в умовах обмеженості приватних джерел фінансування для впровадження передових інноваційних технологій та модернізації устаткування втримати наявні позиції та підвищити загальний рівень конкурентоспроможності зможе лише те підприємство, яке налагодить тісний взаємозв'язок з органами державної влади, місцевого самоврядування та профспілковими організаціями з метою отримання можливих преференцій для розвитку в межах діючого нормативно-правового поля. Саме інтерактивна взаємодія виступає важливим інструментом налагодження та підтримки такого взаємозв'язку;
- використання сучасних цифрових технологій та штучного інтелекту – передбачає застосування мобільних застосунків, спеціалізованих програм обліку для ФОП, алгоритмічних систем для збору й аналітичної обробки даних, CRM-

- систем (Customer Relationship Management – програмне забезпечення для автоматизації стратегій взаємодії з клієнтами), інтерактивних інструментів для планування та формування персоналізованих рекомендацій, а також для забезпечення оперативного і зручного доступу суб'єктів малого підприємництва до релевантної інформації (наприклад, використання систем типу Torgsoft або Dilovod, які пропонують ФОП комплексну автоматизацію обліку товарів та фінансів; CRM-систем типу HubSpot AI або Zoho CRM, які забезпечують зберігання всієї інформації про клієнтів в єдиній базі, сприяють оптимізації взаємодії з клієнтами та автоматизації бізнес-процесів, допомагають суб'єктам малого підприємництва персоналізувати маркетинг, покращувати створення контенту для ефективного управління збутом продукції (товарів, робіт, послуг), отримувати аналітику для розвитку бізнесу та підвищувати свою продуктивність; інструментів на кшталт Sage, які автоматизують облік та прогнозують грошові потоки; українських сервісів, як-от SMARTFIN.UA, які забезпечують автоматизацію обліку кадрів та нарахування заробітних плат; AI-чатботів, наприклад, LiveChatAI, які забезпечують цілодобову підтримку клієнтів, знімаючи адміністративне навантаження з персоналу; інтерактивних інструментів Asana та Notion – для структурування робочих процесів; програмного забезпечення Tableau Software – для бізнес-аналітики й інтерактивної візуалізації даних, допомагаючи суб'єктам малого підприємництва перетворювати складні дані на зрозумілі графіки, панелі та звіти для прийняття ефективних управлінських рішень і т.д.). Використання цих інструментів допомагає суб'єктам малого підприємництва автоматизувати рутинні процеси та документообіг;
- використання емоційних реакцій (зокрема щастя, радості, гордості, подиву, інтересу, надії, тривоги, невпевненості, невизначеності, роздратування, злості, провини, страху і т.д.) – це дієвий інструмент впливу на прийняття рішень суб'єктами малого підприємництва, який може сприяти підвищенню ефективності діяльності та розвитку бізнесу. Водночас більшість негативних емоцій нерідко зумовлюють прийняття суб'єктами господарювання ірраціональних рішень, що може завдати шкоди як самому підприємцю, так і призвести до деструктивних наслідків на макроекономічному рівні. Слід зазначити, що під час війни такі емоції, як надія та прагнення до стійкості дозволяють суб'єктам господарювання зберігати віру в майбутнє, незважаючи на тяготи сьогодення. Усвідомлення того, що в процесі прийняття рішень емоції часто домінують над раціональністю, дає змогу суб'єктам малого підприємництва здійснювати більш свідоме та цілеспрямоване управління як своєю поведінкою, так і поведінкою працівників підприємства;
  - використання техніки «ментальний простір» – ґрунтується на цілеспрямованому формуванні в трудовому колективі позитивного корпоративного клімату, що базується на дотриманні етичних норм поведінки та спільних ціннісних орієнтирів. Сприятливий соціально-психологічний клімат в трудовому колективі, розвиток командної взаємодії та високий рівень професійної компетентності лідера виступають ключовими мотиваційними чинниками, які забезпечують консолідацію персоналу підприємства в єдину цілісну соціально-економічну систему. Це, в свою чергу, позитивно впливає на рівень залученості працівників підприємства та формування їх відповідального ставлення до досягнення визначених цілей і виконання поставлених завдань. Підтримка команди сприяє посиленню внутрішнього потенціалу суб'єкта малого підприємництва;
  - використання елементів гейміфікації – інструмент, який передбачає використання ігрових механізмів у неігровому середовищі, зокрема нарахування балів, присвоєння бейджів за виконання визначених завдань, спрямованих на розвиток бізнесу (проходження навчальних програм, отримання сертифікатів, успішний запуск нових продуктів і т.д.), а також формування рейтингів і впровадження змагальних елементів для створення контрольованої конкурентної взаємодії між суб'єктами малого підприємництва з метою підвищення їх мотивації та досягнення встановлених цілей;
  - експериментальний підхід – полягає в організації та проведенні контрольованих експериментів з метою виявлення й аналізу поведінкових відхилень суб'єктів малого підприємництва, а також оцінювання ефективності застосування певних стратегій впливу на процеси прийняття економічних рішень;
  - врахування культурних особливостей – полягає в аналізі впливу культурних, соціальних й історичних контекстів на процес прийняття економічних рішень суб'єктами малого підприємництва та використанні отриманих результатів для розроблення й упровадження ефективних стратегій регуляторного та мотиваційного впливу з урахуванням поведінкових чинників;
  - еволюція вибору – ґрунтується на дослідженні, яке полягає у вивченні еволюційних аспектів процесу прийняття рішень та впливу еволюційного відбору й адаптації на формування економічної поведінки суб'єктів малого підприємництва;
  - психологічне тестування – передбачає використання стандартизованих психологічних тестів та опитувальників з метою виявлення індивідуально-психологічних характеристик та стійких поведінкових патернів суб'єктів малого підприємництва, які визначають особливості сприйняття інформації, рівень ризикостійкості та механізми прийняття економічних рішень.

Модель стимулювання розвитку малого підприємництва з урахуванням поведінкових аспектів набуває особливої актуальності не лише в умовах військового стану, а й на етапі післявоєнного відновлення України, оскільки її впровадження сприяє підвищенню адаптивності суб'єктів малого бізнесу, активізації підприємницької ініціативи та формуванню стійких передумов для відновлення й довгострокового економічного зростання.

Висновки та перспективи подальших досліджень

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано необхідність трансформації моделі стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні з урахуванням положень поведінкової економіки, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану та майбутнього повоєнного відновлення держави. Доведено, що традиційні підходи, засновані виключно на теорії раціонального вибору та фінансово-економічних стимулах, є недостатніми для ефективного реагування на сучасні виклики, з якими стикаються суб'єкти малого підприємництва.

У статті систематизовано основні обструкції, що стримують розвиток малого бізнесу в Україні, зокрема проблеми з енергозабезпеченням, порушення логістичних ланцюгів, дефіцит фінансових ресурсів, відтік робочої сили, бюрократичні бар'єри та підвищені ризики ведення підприємницької діяльності в зоні бойових дій. Встановлено, що державні програми підтримки підприємницької діяльності в Україні та допомога міжнародних фінансових інститутів відіграють важливу роль у забезпеченні стійкості малого підприємництва, особливо в постраждалих від війни регіонах. Однак їх ефективність значною мірою залежить від здатності враховувати поведінкові особливості економічних суб'єктів.

Обґрунтовано, що інтеграція інструментів поведінкової економіки у модель стимулювання розвитку малого підприємництва дозволяє впливати не лише на економічні результати, а й на соціальні та екологічні аспекти розвитку.

Запропонований підхід передбачає використання таких інструментів поведінкової економіки, як: цільове інформування, «підштовхування» до бажаної поведінки суб'єктів малого підприємництва, спрощення адміністративних процедур із застосуванням «зрозумілої мови» та цифрових сервісів, визнання і популяризація соціальних норм, інтерактивна взаємодія між бізнесом і державними інститутами, застосування сучасних цифрових технологій та штучного інтелекту, використання емоційних реакцій, формування сприятливого соціально-психологічного клімату в трудовому колективі, використання елементів гейміфікації, експериментальний підхід, врахування культурних особливостей, еволюція вибору та психологічне тестування з метою виявлення індивідуально-психологічних характеристик та стійких поведінкових патернів суб'єктів малого підприємництва, які визначають особливості сприйняття інформації, рівень ризикостійкості та механізми прийняття економічних рішень.

Отже, для стимулювання розвитку малого підприємництва в сучасних умовах господарювання доцільно використовувати як традиційний підхід, так і підхід, заснований на положеннях поведінкової економіки. Стимулювання розвитку малого підприємництва на засадах поведінкової економіки сприяє не лише економічному зростанню, а й досягненню цілей сталого розвитку, підвищенню соціальної згуртованості, екологічної безпеки та довіри між державою і бізнесом. Запропонована трансформація моделі стимулювання розвитку малого підприємництва може бути використана органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні політики підтримки малого підприємництва як у воєнний, так і у післявоєнний період.

Подальші дослідження будуть спрямовані на емпіричну оцінку ефективності окремих поведінкових інструментів стимулювання розвитку малого підприємництва, а також на розробку механізмів їх адаптації до регіональних особливостей розвитку бізнесу в Україні.

Abstract

Introduction. The full-scale invasion by the Russian Federation and the conduct of hostilities on the territory of Ukraine have caused and continue to cause significant losses to domestic businesses, such as the destruction of infrastructure and enterprise assets due to hostile shelling, energy supply problems, supply chain disruptions, loss of markets, and a decline in domestic demand for goods and services due to the temporary occupation of Ukrainian territories and population migration, the outflow of workers abroad, etc. All this has a negative impact on the functioning and development of business. Given that small businesses generate about half of GDP, their functioning and development, both during the war and in the post-war recovery of Ukraine, is extremely important. That is why stimulating the development of small businesses is extremely important for the country's economy and requires further research in this area.

Purpose and objectives of the study. The purpose of this study is to identify the characteristics of stimulating the development of small businesses in Ukraine based on the provisions of rational choice theory and behavioral economics, and, based on the research conducted, to provide ideas and recommendations for transforming the model of stimulating the development of small businesses, taking into account behavioral aspects. To achieve this goal, the objectives of the study are: to identify and systematize the main obstacles that hinder the development of small businesses in Ukraine; to review the main programs of state support for entrepreneurial activity in Ukraine and assistance from international financial institutions in the context of war; to provide scientifically based ideas

and recommendations for transforming the model of stimulating the development of small businesses in Ukraine, taking into account the provisions of behavioral economics.

Research methods. A combination of general scientific and special methods of cognition was used in the course of the research. In particular, the method of scientific generalization and systematization was applied to develop the theoretical provisions of rational choice theory and behavioral economics, as well as to form conceptual approaches to stimulating the development of small entrepreneurship.

Research results. The main obstacles faced by small businesses in Ukraine, including those that have relocated and those that continue to operate in areas of active combat, have been systematized. It has been established that state programs to support entrepreneurial activity in Ukraine and assistance from international financial institutions play an important role in ensuring the sustainability of small businesses, but their effectiveness largely depends on the ability to take into account the behavioral characteristics of economic entities. The need to transform the model of stimulating the development of small businesses in Ukraine, taking into account the provisions of behavioral economics, is justified, which is particularly relevant in the context of martial law and the future post-war recovery of the state. It has been proven that traditional approaches based solely on rational choice theory and financial and economic incentives are insufficient to effectively respond to the current challenges faced by small businesses.

Conclusion. To stimulate the development of small businesses in the current economic climate, it is advisable to use both the traditional approach and an approach based on the principles of behavioral economics. Stimulating the development of small business based on behavioral economics contributes not only to economic growth, but also to the achievement of sustainable development goals, increased social cohesion, environmental safety, and trust between the state and business. The proposed transformation of the model for stimulating the development of small businesses can be used by state and local authorities in formulating policies to support small businesses both during wartime and in the post-war period.

References:

1. Balan, O. S., Shepel, M. Ye., & Garri, M. (2023). Small Businesses Development in Ukraine's Territorial Communities in the Post-War Period. *Economics: time realities. Scientific journal*, 5(69), 19-32. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10091700>
2. Balan, O. S., Garri, M., Shepel, M. Ye., Balan, A. A., Dobryanska, N. A., & Bradul, K. S. (2023). Mechanisms for the development of small business in the context of ensuring national security and post-war restoration of territorial communities in Ukraine: Analytical study. Odessa-Portsmouth: Odessa Polytechnic; University of Portsmouth. 62 p. https://economics.net.ua/files/analytics/UUT_25_Analytics_U.pdf
3. Burkynskyi, B. V., Goryachuk, V. F., Laiko, O. I., Lisyuk, V. M., Shlafman, N. L., & Bondarenko, O. V. (2021). Analyzing and Strategizing the Development of Entrepreneurial Activity Based on the Principles of Increasing Productivity (Illustrated by the Example of Developed Countries and Ukraine). *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 24(3), 109-125. <https://doi.org/10.18778/1508-2008.24.24>
4. Kazbekova, D., Petrova, M., Sushchenko, O., Belgibayeva, A., & Mitkov, M. (2024). Mechanisms of Stimulation of Small- and Medium-Sized Entrepreneurship: The Experience of Kazakhstan. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(7), 257. <https://doi.org/10.3390/jrfm17070257>
5. Nekrasova, L. A., & Bashinsky, I. A. (2024). Innovation and investment development as a key factor in the sustainability of small and medium-sized enterprises. *Ekonomichna kibernetika: teoriia, praktyka ta napriamky rozvytku: International scientific and practical conference (November 29-30, 2024)*. Odessa: Odessa Polytechnic National University, pp. 180-186. <https://economics.net.ua/ekonomichna-kibernetika>
6. Shandova, N., & Koshovyi, T. (2025). Directions for adapting business models of small and medium-sized enterprises. *Review of transport economics and management*, (12(28)), 110-117. <https://doi.org/10.15802/rtem2024/327525>
7. Oliinyk, N. M., Smolyak, O. S., & Ilyashenko, D. M. (2025). Strategies for ensuring economic security in the context of instability in the context of stimulating entrepreneurship development. *Visnyk of Kherson National Technical University*, 2(2(93)), 398-405. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2025.2.2.50>
8. Zaichenko, K., & Kistruha, Y. (2025). The State and Prospects of Entrepreneurial Activity and Logistic Systems Development in the Current Realities of Ukraine. *Economic journal Odessa polytechnic university*, 3(33), 29-37. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17148417>
9. Melnyk, M., & Medynska, T. (2024). Mechanisms of support and stimulation of the development of the business sector of Ukraine in the conditions of war. *Academic Visions*, (36), 1-12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13930010>
10. Oliinyk, N. M., Oliinyk, O. M., & Smolyak, O. S. (2024). Formation of a generalized model of the organizational and economic mechanism for ensuring sustainable development of an enterprise. *Suchasni*

- vyklyky ta stalyyi rozvytok ekonomiky i biznesu: materials of the I All-Ukrainian scientific and practical conference (December 10, 2024). Zaporizhzhia: TSTU, pp. 208-210
11. Gavrysh, I., & Serdiuk, S. (2025). Modern Marketing Technologies as a Driving Force for Enhancing the Efficiency of Small Enterprises in Ukraine. *Economics: time realities. Scientific journal*, 4(80), 24-32. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17065305>
  12. Kubiniy, N., Siheti, E., & Zhuk, A. (2023). Business planning of entrepreneurial activity: obstacles and ways to overcome them. *Development of management and entrepreneurship methods on transport*, 4(84), 123-133. <http://rp.onmu.org.ua/handle/123456789/3962>
  13. Filyppova, S. V., & Fawzi Salem Ismaeil, J. (2024). Trends in the Post-Industrial Transformation of Socio-Economic Relations and Factors of Competitiveness of Business Structures. *Economics: time realities. Scientific journal*, 1(71), 114-123. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13121161>
  14. Taraniuk, L., Korsakienė, R., Taraniuk, K., Miceikienė, A., & Demikhov, O. (2024). Eco-Innovations in the Work of Business Subjects as an Element of the Optimization of Business Processes and the Internationalization of their Services. *Economics: time realities. Scientific journal*, 5(75), 5-12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14083331>
  15. Olutuase, S. O., Brijlal, P., & Yan, B. (2020). Model for stimulating entrepreneurial skills through entrepreneurship education in an African context. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 35(2), 263-283. <https://doi.org/10.1080/08276331.2020.1786645>
  16. Pashkevich, M., & Guannan, Li. (2021). Justification of innovative business transformation to achieve global sustainable development goals based on behavioral economics principles. *Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers, resp. ed. K. Pavlov, E. Pavlova, L. Shostak, T. Bukoros, J. Zyatko. European institute of further education, Podhájaska. Chapter II*, pp. 127-128.
  17. Oliinyk, N., Bolhar, M., & Mykhaylyuk, A. (2024). Use of behavioral and experimental economics tools to manage the competitiveness of the enterprise. *Economy and Society*, (70). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-96>
  18. Bila, I. (2024). Behavioral economics in state regulation of business. *Economy and Society*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-51>
  19. Espín, A. M., & García-Martínez, J. M. (2026). Behavioral Economics in People Management: A Critical and Integrative Review. *Behav. Sci.*, 16(1):65, 1-21. <https://doi.org/10.3390/bs16010065>
  20. Launer, M. A., & Çetin, F. (2025). A new instrument for the rational and intuitive decision-making styles – RIDMS. *International Journal of Economics and Business Research*, 29(11), 31-51. <https://doi.org/10.1504/IJEER.2025.10070457>
  21. Tovmasyan, G. (2023). How Do Psychological Factors, Cognitive Biases and Cognitive Dissonance Affect the Work Performance and Decision Making?. *Marketing and Management of Innovations*, 14(3), 26-36. <https://doi.org/10.21272/mmi.2023.3-04>
  22. Blog of caring. (2025). Business support programs in Ukraine. <https://givingtuesday.ua/statti/programy-pidtrymky-biznesu-v-ukrayini>
  23. Ministry of Finance of Ukraine. (2025). Ministry of Finance: During the full-scale war, entrepreneurs received affordable loans worth UAH 350.5 billion under the state program "5-7-9%". <https://surl.li/uilsas>
  24. Ministry of Finance of Ukraine. (2021). Financial leasing under the "5-7-9%" program – new opportunities for MSMEs. <https://surl.li/bemeix>
  25. Ministry of Finance of Ukraine. (2023). Yuriy Draganchuk: "Affordable factoring" – a new tool to support small businesses during wartime. <https://surl.li/jxkvgv>
  26. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. (2025). eRobota: Grants from the state for opening or developing a business. <https://surl.li/cdrpbu>
  27. Grant AB: Project Office. (2025). Grants from eRobota. <https://grant-av.com.ua/grants/erobota>
  28. GetGrant. (2025). eRobota: how to obtain a business grant – a step-by-step guide with advice. <https://getgrant.ua/erobota-yak-otrymaty-grant-na-biznes>
  29. eRobota. (2025). Government program of non-repayable grants for starting and developing your own business. <https://erobota.diia.gov.ua>
  30. Action. (2025). Grant for your own business. <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu>
  31. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. (2025). Made in Ukraine. <https://surl.li/cdkqcg>
  32. RBC-Ukraine. (2025). Education voucher: what's new in the list of professions and how to get 30,000 for education. <https://www.rbc.ua/rus/news/vaucher-navchannya-shcho-novogo-spisku-profesiy-1755848923.html>
  33. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. (2025). Education vouchers: Ukrainians will be able to master even more professions and specialties at the expense of the state. <https://surl.li/jwhili>
  34. National Institute for Strategic Studies. (2025). International Financial Aid to Ukraine. September 2025. <https://surl.li/vvgsir>
  35. Ministry of Finance of Ukraine. (2025). Ukraine to receive USD 88 million from the Government of Japan under the World Bank's RISE Project to support the private sector. <https://surl.li/nlrhjb>

36. InVenture. (2025). Ukreximbank to Receive EBRD Support for €100 Million Energy Projects Financing. <https://surl.li/gerbmx>
37. National Institute for Strategic Studies. (2025). International Financial Aid to Ukraine. March 2025. <https://surl.li/mutnvw>
38. Oliinyk, N. M., Smolyak, O. S., & Dezhkunov, Y. O. (2025). Stimulating the development of small business based on the provisions of rational choice theory and behavioral economics. *Ekonomichna kibernetyka: teoriia, praktyka ta napriamky rozvytku: International scientific and practical conference (November 27-28, 2025)*. Odessa: Odessa Polytechnic National University, pp. 206-208. <https://economics.net.ua/ekonomichna-kibernetika>
39. Makarenko, S., Oliinyk, N., & Kazakova, T. (2020). Features of assessment and forecasting of socio-economic development of regions in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 6(5), 129-136. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-5-129-136>
40. Tyukhtenko, N., Makarenko, S., Oliinyk, N., Gluc, K., Portugal, Ed., & Rybachok, S. (2019). Innovative development of the regions: cooperation between enterprises and state institutions. *Marketing and Management of Innovations*, 3, 354-365. <https://doi.org/10.21272/mmi.2019.3-27>

Посилання на статтю:

Олійник Н.М. Трансформація моделі стимулювання розвитку малого підприємництва на засадах поведінкової економіки / Н.М. Олійник, О.С. Смоляк // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. – 2026. – № 2 (84). – С. 86-98. – Режим доступу: <https://etr.economics.net.ua/files/archive/2026/No2/86.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.02.2026.9. DOI: 10.5281/zenodo.20349252.

Reference a Journal Article:

Oliinyk N.M. Transformation of the Model for Stimulating the Development of Small-Sized Entrepreneurship Based on Behavioral Economics / N.M. Oliinyk, O.S. Smolyak // *Economics: time realities. Scientific journal*. – 2026. – № 2 (84). – P. 86-98. – Retrieved from: <https://etr.economics.net.ua/files/archive/2026/No2/86.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.02.2026.9. DOI: 10.5281/zenodo.20349252.

This is an open access journal and all published articles are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0)